

**МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ФАРМАЦЕВТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ
ВИКЛАДАННЯ
ЛАТИНСЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ
МОВ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ
ЗАКЛАДАХ**

**МАТЕРІАЛИ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ
19 БЕРЕЗНЯ 2003 РОКУ**

м.Харків

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ФАРМАЦЕВТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ВИКЛАДАННЯ
ЛАТИНСЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ МОВ
У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ**

МАТЕРІАЛИ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

**19 березня 2003 року
м. Харків**

Харків
Видавництво НФаУ
2003

УДК 807.1...808.3...378.1..001..8

И57

Редакційна колегія: член-кор. НАН України *В.П. Черних*; проф. *І.С. Гриценко*; проф. *В.М. Толочко*; доц. *Є.І. Світлична*

Упорядники: Р.М. Кривко, Ю.О. Цвяшко, А.А. Берестова

И57

Інноваційні технології викладання латинської та української мов у вищих навчальних закладах: Матеріали наук.-практ. конф. (19 березня 2003 р.). – Х.: Вид-во НФаУ, 2003. –140 с.

У збірнику вміщені матеріали конференції, присвяченої інноваційним технологіям викладання латинської та української мов у вищих навчальних закладах, у яких висвітлюються актуальні проблеми методики викладання мовних дисциплін у вищому навчальному закладі. Розглядаються методологічні та психологічні аспекти розробки та впровадження сучасних освітніх технологій у навчальний процес, проблеми формування культури професійного мовлення. Приділено увагу питанням гуманізації та демократизації вищої освіти, викладанню гуманітарних дисциплін та вихованню студентів.

Для широкого кола наукових та практичних працівників освітніх закладів. Матеріали публікуються українською та російською мовами. За достовірність матеріалів відповідальність несуть автори.

УДК 807.1...808.3...378.1..001..8

© НФаУ, 2003

гога. У загальному вигляді різнобічність освіти представлена В.Оконом [153, с.217] сукупністю її складових: способів навчання, методів викладання і т. д. Саме ця сукупність визначає напрямок освіти.

ПРОБЛЕМИ ВИКЛАДАННЯ ЛАТИНСЬКОЇ МОВИ У ДИНАМИЦІ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ ФАРМАЦЕВТИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

СВІТЛИЧНА Є.І.

Національний фармацевтичний університет

Уся спеціальна довідникова, наукова та навчальна фармацевтична література, що є зараз у обігу, послуговується латинською номенклатурою Державної Фармакопеї СРСР X видання, орієнтованою на Міжнародну Фармакопею, особливо щодо хімічних термінів. У 2001 році вийшла з друку Державна Фармакопея України, яка розроблена на основі Європейської фармакопеї, де у порівнянні з Міжнародною є певні розбіжності у назвах деяких хімічних сполук, окремих номенклатурних назвах, усталених виразах, та назвах форм ліків. Загалом же Державна Фармакопея України значною мірою відрізняється за структурою та номенклатурою від Державної Фармакопеї СРСР X видання. При цьому завдяки стрімкому збільшенню на вітчизняному фармацевтичному ринку обсягу імпортованих лікарських засобів останнім часом помітний значний вплив на вітчизняну номенклатуру національних європейських фармакопей, які, в основному, відзначаються дуже “вільним” відношенням до латинської мови і орієнтованістю на сучасні національні мови – англійську, французьку і т. д. При відсутності в нашій країні державного органу, який би займався упорядкуванням, регламентацією латинської фармацевтичної термінології та відповідав за її функціонування на практиці (на зразок термінологічної комісії при Державному фармакопейному комітеті СРСР) ситуація видається дещо дивною. Щоб проілюструвати

її, наведемо декілька прикладів із відомого в Україні авторитетного і, мабуть, найбільш повного довідникового видання з лікарських засобів "Compendium", Київ, Моріон, 2001.

Для прикладів ми відібрали назви декількох найпоширеніших форм ліків та лікарських засобів, причому лише вітчизняних фірм виробників (свічок, зборів, мазей, розчинів та крапель).

№ 1

1. Мазь "Аналголан"
ointment "Analgolan" (Профарм-Т)
2. Мазь "Гевкамен"
unguentum "Gencuamenum" Сімферопольська ФФ)
3. Мазь "Левосин"
ointment "Laevosinum" (Червона зірка)
4. Мазь "Нітацид-Дарниця"
unguentum "Nitacidum-Darnitsa" (Дарниця)
5. Мазь гентаміцинова 0,1%
gentamycin ointment 0,1% (Київмедпрепарати)
6. Мазь індометацинова
unguentum indomethacini (Червона зірка)
7. Мазь саліцилова
unguentum sacicylici (Квантум-Сатис)
salicylic acid ointment 10% (Львівська ФФ)
8. Мазь скипидарна
unguentum Terebinthinae (Тернопільська ФФ)
unguentum Tetracyclini ophthalmicum (Татхімфармпрепарати)

№ 2

1. Розчин фолікуліну в олії 0,05% для ін'єкцій
solution of folliculini 0,05% in oil for injections (Здоров'є)
2. Розчин фурациліну спиртовий
solutio Furacilini spirituosae 1:1500 (Віола)

3. Розчин ергокальциферолу (Вітамін D2) в олії 0,125%
 solution Ergocalciferol (vitamin D2) in oil 0,125%
 (Київський вітамінний завод; Вітаміни)
 solution Ergocalciferoli (vitamin D2) 0,125% oleosa (Технолог)
4. Розчин хлорофіліпту в олії 2%
 chlorophyllipt solution in oil 2% (Галичфарм)
 alco~~h~~olic solution of chlorophyllipt 1% for injections (Галичфарм)
 solutio of chlorophyllipt (ОЗГНЦІС)
- 5 Розчин тіаміну хлориду
 solutio Thiamini chloridi (Біостимулятор)
6. Розчин ретинолу ацетату в олії
 solutio Retinoli acetalis oleosa (Технолог)
7. Розчин рибоксину для ін'єкцій
 solutio Riboximi pro injectionibus (Ендокринні препарати)

№ 3

1. Краплі шлункові
 (gastric drops: (valerian tincture – 20ml, wormwood tincture – 15ml,
 peppermint tincture – 10ml, belladonna tincture – 5ml)
 (Київська ФФ; Львівська ФФ)
2. Краплі Зеленіна
 (Zelenin drops: valerian tincture – 5ml, tincture of the valley – 10ml, va-
 lerian tincture – 10ml, menthol – 0,2g) (Львівська ФФ)
3. Краплі зубні
 guttae dentalis (Кіровоградська ФФ)
4. Краплі конвалії і собачої кропиви
 tinctura Convallariae et tinctura Leonuri (Луганська ФФ)
5. Краплі конвалієво-валеріанові
 tinctura Convallariae et Valerianae (Київська ФФ; Луганська ФФ)

№ 4

1. Свічки “Анестезол”

candels "Anaesthesolum"	(Ніжфарм)
Suppositoria "Anaesthesolum"	(Лікхім-Харків)
2. Свічки "Анузол"	
Suppositoria "Anusolum"	(Монфарм)
3. Свічки "Бетіол"	
Suppositoria "Dethiolum"	(Лікхім-Харків)
candels "Bethiolum"	(Ніжфарм)
4. Свічки вагінальні з синтоміцином	
Suppositoria vaginale cum Synthomycino	(Монфарм)
5. Свічки ректальні з анальгіном	
Suppositoria rectalia cum Analgino	(Лікхім-Харків)
6. Свічки з олією обліпихи	
Suppositoria cum oleum Hippophea	(Монфарм)
7. Свічки з метилурацилом	
Suppositoria cum Methyluracili	(Монфарм; Ніжфарм)

№ 5

1. Збір вітамінний № 2	
species vitaminicus № 2	(Ліктрави)
2. Збір грудний	
species pectoralis	(Віола)
3. Збір лікувально-профілактичний	
species officinalis et profilacticae	(Адоніс)
4. Збір протигемороїдальний	
species antihæmorrhoidalis	(Ліктрави)

Не зрозуміло, на якій підставі вітчизняні виробники відмовляються від установлених, традиційних для нашої країни латинських термінів і заміняють їх чи суто англійськими, чи тими ж латинськими, але "англізованими". А якщо і використовують класичну латинську термінологію, то дуже часто припускаються помилок. Про це свідчать як приклади, наведені вище, так і аналіз великої кількості інших спеціальних довідникових, наукових та навчальних видань.

Зустрічаються помилки вже на рівні нечіткого усвідомлення правил читання та написання латинських букв та буквосполучень. Як-от, написання букви *g* замість *q* (*agua, unquentum, liguor*. Потрібно – *aqua, liquor, unguentum*); *z* замість *s* (*emulzum*. Потрібно – *emulsum*). Або перозрізнення на письмі *ae* та *aë*. *Hipporphaes* (замість *Hipporphaë*), *aerosolum* (замість *aërosolum*). Така ж на перший погляд незначна помилка, як пропуск двох крапок, веде до неправильного читання та вимови сполучення *aë* як дифтонга [e], замість [ae]. Помилки такого плану всім зрозумілі, але ж, як не дивно, майже “усталені”. Зустрічається і, скажімо, неточна транслітерація кирилицею латинських слів та назв препаратів. Чому, наприклад, мазь, що називається латиною “*Wundahyl*” транслітерується як “Вундехіл”, якщо латинське слово вимовляється [вундегал]?

Багато помилок пов'язані з неувагою до словникової форми латинських слів, що призводить до вживання їх у невластивій їм граматичній формі. Найчастіше зустрічається неправильне написання слів у родовому відмінку: *Decoctum corticis Quercis* (*Quercus, us f* – іменник IV відміни і у родовому відмінку має закінчення *-us*); *Herba Thermopsis* (*Thermopsis, idis f* – нерівноскладовий іменник III відміни і має у родовому відмінку форму *Thermopsidis*); *Fructus Ficus* (*Ficus, i f* – іменник II відміни і форма його родового відмінка *Fici*); *Folia Orthosiphoni* (*Orthosiphon, onis m* – іменник III відміни, його родовий відмінок – *Orthosiphonis*); *Unguentum Propolisi* (*Propolis, is f* – рівноскладовий іменник III відміни. Форма родового відмінка – *Propolis*). Ряд прикладів з помилками такого типу можна продовжити.

Дуже багато помилок допускається при узгодженні прикметників з іменниками. Наприклад: *Suppositoria vaginalis* (замість *Suppositoria vaginalia*), *Oleum jecoris vitaminisatus* (замість *Oleum jecoris vitaminisatum*), *Solutio Campharae oleosus* (замість *Solutio Campharae oleosa*), *guttae gastrici* (треба *guttae gastricae*, а краще було б використати тут синонім прикметника *guttae stomachicae*).

Дуже часто зустрічається у спеціальній довідниковій літературі, стандартних етикетках та написах, при приписуванні рецептів неправильно вживан-

ня іменників та прикметників з латинськими прийменниками. Як відомо, латинські прийменники керують, на відміну від українських та російських, практично тільки орудним та знахідним відмінками. Тому не можуть бути правильними такі прописи, як наприклад: *cum Paracetamoli*; *ex fructus Rosae* (треба *cum Paracetamolo*; *ex fructibus Rosae*); *cum Glucosum* (треба *cum Glucoso*).

Звертають на себе увагу також неправильно оформлені прописи готових лікарських засобів, які приписуються за другою рецептурною моделлю, де назва форми ліків повинна стояти у знахідному, а не родовому відмінку.

Rp: *Granularum Ericani 2,4 N 8*

треба Rp: *Granula Ericani 2,4 N 8*

Rp: *Tabulettae Riboxini obductae 0,2 N 50*

треба Rp: *Tabulettas Riboxini obductas 0,2 N 50*

Rp: *Chartae Sinapis N 10*

треба Rp: *Chartas Sinapis N 10*

Дуже часто немотивовано вживається велика літера, або, навпаки, не вживається там, де вона повинна писатися за правилами: *Charta Sinapismata*, *Unguentum Camphoratum*, *guttae Gastricae*(*camphoratus, a,um*; *gastricus, a,um*; *sinapismatus, a,um* – прикметники, і з великої літери не пишуться). *Suppositoria Extracti Belladonnae*, *Tincturae Herbac Hyperici* (назви органів рослин, як відомо, пишуться з малої літери). І поруч: *Oleum helianthi*, *charta sinapis* та інші, де з малої літери написані назви рослин. Те ж стосується і вживання лапок та відмінювання назв, що стоять у лапках.

Багато питань викликає і термінологія ДФ України, яка на нашу думку, повинна б бути еталоном для спеціалістів і з цієї точки зору.

Кальцію глюконат для ін'єкцій

Calcii gluconas ad injectabile

(*injectio, ōnis f* – ін'єкція
injectabilis, e – ін'єкційний)

Calcii gluconas ad injectionibus

Порошки для орального застосування

Pulveres ad peroralia

Pulveres ad usum perorale; pro usu perorali

Спирт ізопропиловий

Alcohol isopropylicus

(spiritus, us m – спирт
alkohol, olis n – алкоголь)

Spiritus isoprylicus

85 per centum

85 pro centum

Розчин нітрогліцерину

solutio nitroglycerini

Медичні піни

Musci medicati

(muscus, i m – мох
spuma, ae f – піна)

Spumae medicatae

Лікарські засоби, що знаходяться під тиском

Praeparationes pharmaceuticaen in vasis cum pressu

- praeparatio, onis f – приготування
- praeparatum, i n – препарат
- remedium, ii n – лікарський засіб
- vas, vasis n – судина, посудина, знарядження
- pressus, us m – тиск

Remedia (medicamenta) sub pressu

Європейська Фармакопея розроблялась на основі національних європейських фармакопей, у кожній з яких є свої термінологічні традиції. Чи можна беззастережно переносити їх у вітчизняну фармакопею, незважаючи на свої власні традиції виристання латинської фармацевтичної термінології?

Виникає питання, чому ж у цій ситуації ми повинні вчити студента? Завдання складається у тому, щоб підготувати спеціалістів які розуміли б значен-

ня термінології як візитної картки спеціаліста і спеціальності взагалі, могли б грамотно використовувати термінологію на практиці, розумілися на законах термінотворення та спроможні були б свідомо та грамотно утворювати нові терміни та назви. Зважаючи на постійне збільшення у робочих планах обсягу годин на самостійну роботу студентів (на сьогоднішній день до 2/3 від всієї кількості годин, що відводяться на дисципліну) виконати це завдання стає все важче. Єдиний спосіб досягти мети – у пошуку форм та методів оптимізації навчального процесу, запровадженні новітніх технологій навчання, забезпеченні навчального процесу, та самостійної роботи студентів зокрема, якісною навчально-методичною літературою. На разі нагальною є і робота з упорядкуванням вітчизняної фармацевтичної термінології. Необхідно відслідковувати новітні тенденції її розвитку, систематизувати нові терміни і номенклатурні назви, фіксувати помилки, яких припускаються спеціалісти при творенні та практичному вживанні спеціальної лексики, також публікувати результати цієї роботи у спеціальних періодичних виданнях, пропагуючи основи і значення термінологічної грамотності, а також відстоювати необхідність створення при Фармакопейному комітеті України органу, який би займався розробкою державних національних норм і стандартів творення та вживання спеціальної термінології, проводив би контроль над функціонуванням терміносистеми на практиці.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Лекарственные препараты Украины. В трёх томах. – Х.,: Прапор, 2000.
2. Машковский М.Д. Лекарственные средства: – М.: Медицина, 1985, Т1 – 624с.
3. Машковский М.Д. Лекарственные средства: – М.: Медицина, 1985, Т2 – 576с.
4. Справочник Видаль. – М.: Астрафармсервис, 1998 – 1600с.
5. Справочник экстерпоральной рецептуры. Аллопатия и гомеопатия / Под ред. акад. А.И.Тихонова. – К.: НПП “Морион ЛТД”, 1999, – 495с.

6. Шаповалова В.А., Даниленко В.С., Шаповалов В.В., Бухтиарова Т.А. Лекарственные средства, отпускаемые без рецепта врача – Х., Торсинг, 1998.
7. Phatindex. Лекарственные препараты / Под ред. В.Н. Коваленко, А.П. Викторова. – К.: НПП “Морион ЛТД”, 1998. – 1144с.
8. Державна Фармакопея України. Перше видання / “Науково-експертний фармакопейний центр”. – Х.: “РІРЕГ”, 2001, –531с.
9. Компендиум 2000/2001 – лекарственные препараты / Под ред. проф. В.Н. Коваленко, проф. А.П. Викторова. – К.: НПП “Морион ЛТД”, 2000. – 1456с.

МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В АГРАРНОМУ ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

ТИХОНЕНКО О. В.

Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва

Перебудова соціально-економічної й політичної системи в країні потребують від студента, майбутнього фахівця певної галузі, не тільки знання свого фаху, а й високого рівня володіння професійним мовленням. Уміння спілкуватися мовою професії підвищує ефективність праці, дає змогу краще орієнтуватися в ситуації на виробництві та в ділових контактах.

Труднощі, які виникають під час опрацювання тексту українською мовою, зумовлені насамперед відсутністю фахових термінів та словосполучень у загальних словниках, дефіцитом науково-навчальної літератури українською мовою. У зв'язку з цим викладачам вищого аграрного закладу необхідно здійснювати вибір методів та прийомів навчання в ході підготовки до заняття, враховуючи його дидактичну мету, характер змісту навчального матеріалу, рівень знань студентів.